

NOTITIE

IJsselwind
Dhr. P. Van Bree
Noorderhavenstraat 49
7202 AC Zutphen

DATUM: 12 augustus 2022
ONS KENMERK: 22-0409/22.03977/FleVI
AUTEUR: F. van Vliet
PROJECTLEIDER: F. van Vliet
STATUS: versie 3
CONTROLE: D. Emond

Concretiseren voorwaarden das - project IJsselwind

Deze memo is opgesteld om de maatregelen te concretiseren die Silvavir (2022¹) heeft voorgesteld voor de das voor project IJsselwind.

Silvavir (2022) concludeerde dat overtreding van verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming (Wnb) ten aanzien van de das bij realisatie van project IJsewind uitgesloten is op voorwaarde dat de maatregelen die zij voorstellen genomen worden. De provincie Gelderland heeft verzocht om de voorgenomen ingreep te concretiseren en op basis daarvan ook de door Silvavir (2022) geformuleerde maatregelen meer concreet te maken om overtreding van verbodsbepalingen met zekerheid te voorkomen. Daartoe wordt in dit memo eerst de ingreep geconcretiseerd, waarna het invloedsgebied van de werkzaamheden wordt beschreven. Vervolgens worden de maatregelen ter voorkoming van effecten op de das beschreven. Afgesloten wordt met het advies.

CONCRETISERING INGREEP

Onderstaand volgt een nadere beschrijving van de ingreep, waarbij de werkzaamheden eerst worden beschreven in de volgorde waarin zij worden uitgevoerd. Daarna worden de werkzaamheden puntsgewijs geconcretiseerd. De informatie is aangeleverd door adviesbureau Pondera. Er is uitgegaan van een worst case beschrijving.

Aanleg toegangsweg

De werkzaamheden bestaan uit het uitgraven van een cunet voor de toegangswegen, waarbij kan worden aangenomen dat een stabilisatiedoek en een verharding van gebroken puin zal worden aangebracht. De hoeveelheid te ontgraven en aan te brengen materiaal is sterk afhankelijk van het definitieve ontwerp en zal in een later stadium van het project worden uitgewerkt. Naar verwachting zal de doorlooptijd van deze werkzaamheden *een*

¹ Silvavir, 2022. Nader onderzoek das (Meles meles) op beoogde locatie voor windturbines langs het Twentekanaal bij Eefde. Rapport nr. 2021-1103. Silvavir ecologisch advies, Schalkhaar.

week bedragen, waarbij er gebruik gemaakt wordt van een mobiele kraan en kipper (vracht)wagens. Deze vrachtwagens zullen aan- en afrijden. Het gaat om 20 verkeersbewegingen.

Aanleg kraanopstelplaats

Na het aanbrengen van de toegangswegen zal de kraanopstelplaats gemaakt worden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van dezelfde werktuigen en de doorlooptijd van het realiseren van de kraanopstelplaats zal *een week* bedragen.

Aanleg fundering en bouw windturbine

Na het aanbrengen van de toegangswegen en de kraanopstelplaats zullen de heipalen aangebracht worden. Inclusief aan- en afvoer van de heistelling zal dit *een week* duren, waarbij er circa vier dagen geheid zal worden. Na het aanbrengen van de heipalen wordt de fundatievoet gebouwd, hetgeen tot *twee weken* in beslag zal nemen. Hierbij wordt het beton met 30 betonwagens transporten gebracht. Het beton storten duurt in dit hele gebeuren *twee dagen*. Na het storten van het beton zal dit moeten uitharden voor *4 weken*. In deze periode vinden de voorbereidingen voor het bouwen van de windturbine plaats en zal de hoofdkraan worden aangeleverd. Het opbouwen van deze hoofdkraan zal enkele dagen in beslag nemen en de kraan wordt in verschillende onderdelen met verschillende vrachtwagens aangeleverd. Hetzelfde geldt voor de onderdelen van de windturbine. Als de onderdelen zijn geleverd zal het opbouwen van de windturbine *een week* in beslag nemen, waarna de hoofdkraan weer gedemobiliseerd kan worden. Na het bouwen van de windturbine zullen wat afrondende werkzaamheden plaatsvinden voor het afwerken van de kraanopstelplaats en de toegangswegen.

Alles bij elkaar zullen de werkzaamheden (bouwweg, kraanopstelplaats, fundering en turbine) circa *3 maanden* in beslag nemen:

- Aanleg toegangswegen, 20 transporten en inzet kranen in een week doorlooptijd.
- Aanleg opstelplaats, 40 transporten en inzet kranen in een week doorlooptijd.
- Heiwerkzaamheden: vier dagen, doorlooptijd totale werkzaamheden heien een week inclusief aan- en afvoer heistelling.
- Aanbrengen fundatie: twee weken, inzet kranen en aanvoer beton 30 betonwagens in twee dagen in deze periode.
- Uitharden beton: vier weken (weinig werkzaamheden)..
- Mobilisatie en opbouwen hoofdkraan: een week, diverse transporten, inzet hulpkranen op de kraan op te bouwen.
- Aanleveren onderdelen windturbine: 6-7 transporten (speciaal transport, aanlevering in de nacht).
- Kraanwerkzaamheden en opbouwen windturbine: een week, afhankelijk van het weer deels met behulp van kunstlicht en gedurende nachtelijke uren.
- Demobilisatie hoofdkraan: een week.
- Afrondende werkzaamheden: drie weken.

INVLOEDSGEBIED VAN DE WERKZAAMHEDEN

De werkzaamheden hebben invloed op het omringend gebied. Dit omringende gebied heet het invloedsgebied met als centrum de activiteit. Geluid en trillingen als gevolg van heien zullen het verst reiken en daarmee het grootste invloedsgebied hebben. Het is niet mogelijk om in deze fase contourkaarten te maken van geluid en trillingen. Geluid en trillingen zijn van veel factoren afhankelijk: paaldiepte, paalsoort, type heiblok, etc. Deze factoren zijn nog niet duidelijk. Deze zijn pas duidelijk op het moment dat het windturbinetype en fundatietype bekend is en de partij die de werkzaamheden uit gaat voeren. Een gedetailleerde contourenkaart is ook niet nodig om een inschatting van effecten te maken.

Bijlage IV Afstandstabel van de Beleidsregel Bouwhinder (<https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR645941#d15473295e1081>) geeft een *indicatie* van afstanden en het geluidsniveaus bij bouwwerkzaamheden waaronder het heien van betonpalen. Op een afstand van 150m bedraagt het geluidsniveau gemiddeld 70 dB(A). Dit geluidsniveau is indicatief vergelijkbaar met een stofzuiger of een luid gesprek tussen personen. Op een afstand van 50m bedraagt het geluidsniveau gemiddeld >80 dB(A). Dit geluidsniveau is indicatief vergelijkbaar met een drukke verkeersweg of een passerende trein.

Er zijn geen dosis effect relaties bekend van heien en verstoring van dassenburchten. Effectinschatting kan op basis van expert judgement. Het 'kennisdocument das' (BIJ12, 2017¹) geeft richtlijnen van afstand van werkzaamheden tot dassenburchten, onder andere: "Activiteiten die binnen 50 meter van de meest nabijgelegen toegang tot de dassenburcht tussen zonsopgang en zonsondergang (of later dan 19.00 uur als de zon later onder gaat) plaatsvinden kunnen effect hebben op de functionaliteit van de burcht." In het Verenigd Koninkrijk wordt over het algemeen als richtlijn² gehanteerd dat heien niet mag plaatsvinden op een afstand van minder dan 150m in het voortplantingsseizoen van dassen.

Er kan (redelijkerwijs) vanuit worden gegaan dat, ondanks voorzorgsmaatregelen, geluid en trillingen als gevolg van het heien tot aan de bijburcht op 25m van de heilocatie reiken, en dus dat de burcht tijdelijk (een week) verstoring ondervindt, waarbij dassen de burcht niet zullen gebruiken. Hierbij is overtreding van verbodsbepalingen van de Wnb (artikel 3.10, eerste lid onder b het aantasten (verstoren) van verblijfplaatsen) niet uitgesloten. Voor overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van de das is een ontheffing nodig.

Voor de hoofdburcht (op 150m afstand) kunnen effecten van heien indien uitgevoerd buiten de kwetsbare periode naar inschatting redelijkerwijs uitgesloten worden (mede op basis

¹ BIJ12, 2017. Kennisdocument Das. BIJ12, Utrecht.

² National Roads Authority, 2005. Guidelines for the Treatment of Badgers prior to the Construction of National Road Schemes.

Northern Ireland environment Agency, 2011. Badgers & development.

Natural Resources Wales, 2018. Badgers – A Guide for Developers.

van richtlijnen uit het Verenigd Koninkrijk en de Bijlage IV Afstandstabel van de Beleidsregel Bouwhinder).

MAATREGELEN TEN GUNSTE VAN DE DAS

De maatregelen die Silvavir voorstelt zijn opgenomen in paragraaf 6.1 van hun rapportage. Deze maatregelen zijn hieronder overgenomen. Maatregelen waarvoor concretisering nodig is zijn in meer detail uitgewerkt. De maatregel 'compensatie van verlies van foerageergebied' zoals voorgesteld door Silvavir is niet overgenomen. Hierop wordt hieronder nader ingegaan.

1. In overeenstemming met het kennisdocument das (BIJ12, 2017) worden werkzaamheden en activiteiten op een afstand van ten minste 20 meter van burchtlocaties uitgevoerd. Ook gebruik van voertuigen en machines vindt niet plaats binnen deze straal.
2. Alle taluds in het plangebied blijven in tact, dat wil zeggen worden niet fysiek aangetast.
3. De werkzaamheden die tussen 20 en 50 meter van de hoofdburcht worden uitgevoerd, worden buiten de voor das kwetsbare periode van dassen uitgevoerd. De kwetsbare periode van dassen loopt van 1 december tot 1 juli. Het meest cruciale tijdvak is van februari tot juli, wanneer er jonge dassen op de kraamburcht aanwezig kunnen zijn. De genoemde perioden kunnen eerder of later beginnen of eindigen, afhankelijk van de lokale meteorologische omstandigheden voorafgaand aan of tijdens de werkzaamheden. Daarom wordt uitvoering van werkzaamheden binnen 50 meter van de hoofdburcht pas na akkoord van een dassensdeskundige uitgevoerd.
Voor de hoofdburcht betreft dit concreet gezegd dat de aanleg van het deel van de toegangsweg binnen 50 meter van de hoofdburcht niet in de periode 1 december tot 1 juli wordt uitgevoerd. Bij de start van de aanlegwerkzaamheden wordt er een dicht scherm (bouwhiek met doek) geplaatst tussen de weg en de hoofdburcht om invloed van verkeer (licht, zicht en geluid) te dempen. Dit scherm is aan de onderzijde passeerbaar voor dassen en andere fauna.
4. Bestaande burchten blijven ten alle tijde in tact tijdens de werkzaamheden. Er wordt een visuele markering aangebracht buiten een straal van 20 meter rond de burchten. Bijvoorbeeld door middel van skigaas. Binnen deze straal vinden geen werkzaamheden plaats. De das graaft in de periode tussen het uitgevoerde veldonderzoek en bouwwerkzaamheden mogelijk nieuwe burchten. Een dassensdeskundige bezoekt twee weken voor de start van de werkzaamheden het plangebied om het actuele gebruik van bekende burchten in kaart te brengen en eventuele nieuwe burchten. Als de resultaten daartoe aanleiding geven wordt de uitvoeringswijze en/of planning daarop aangepast.
5. Om te voorkomen dat dassen via de nieuw aan te leggen toegangsweg op de N348 kunnen komen worden kerende rasters of roosters geplaatst. Dassenwissels blijven daarbij vrij passeerbaar.
6. De dassenwissels in het plangebied worden niet geblokkeerd tijdens de werkzaamheden. Dat wil zeggen dat de dassenwissels vrij blijven van barrières zoals schermen, rasters, machines en bouwmaterialen. De passage van de Eefse beek via de landbouwbrug en passage van de N348 door faunatunnel en Eefse beek tunnel blijven ten alle tijden vrij voor doorgang door dassen.

7. De funderingspalen worden in de periode tussen 1 juli en 1 december (dus buiten de kwetsbare periode van dassen) ingebracht.
8. Werkzaamheden worden uitgevoerd tussen zonsopkomst en zonsondergang. Er wordt geen verlichting toegepast, tenzij dit om veiligheidsredenen gedurende de uitvoering van werkzaamheden nodig is. Er wordt geen kunstverlichting binnen een straal van 50 meter van de hoofdburcht en 20 meter van de overige burchten geplaatst.
9. Bouwmaterialen, machines en voertuigen worden binnen het bouwbeslag gestationeerd op minimaal 20 m afstand van burchten
10. Daarbuiten geldt dat zij aan het einde van elke werkdag op ten minste 100 meter afstand van burchten worden gestationeerd.
11. Zwerfafval wordt dagelijks opgeruimd.
12. Houtige opstanden, vegetatiestructuren en elementen die dekking bieden in het plangebied blijven in tact, met uitzondering van het struweel met bes- en vruchtdragende struiken ter plekke van een deel van het tracé van de toegangsweg. Deze worden verwijderd in de periode tussen 1 september en 1 december (buiten de kwetsbare periode van dassen en buiten het broedseizoen).
13. Voor de start van de werkzaamheden stelt een dassendeskundige een ecologisch werkprotocol op. Het werkprotocol dient gedurende de hele uitvoeringsperiode op locatie aanwezig te zijn. De deskundige licht het plan op locatie toe aan betrokken uitvoerders. In dit werkprotocol wordt opgenomen:
 - Een beschrijving van de voorgenomen werkzaamheden.
 - De planning van de voorgenomen activiteiten en/of werkzaamheden.
 - De afstemming van de werkwijze op het voorkomen van negatieve effecten op dassen (ontzien van kwetsbare periodes, burchtlocaties en wissels, voorkomen van verstoring).
 - Per maatregel op welke locatie deze van toepassing is, in welke periode uitvoering dient plaats te vinden en de randvoorwaarden waaraan de maatregelen en de uitvoering moeten voldoen.
 - Een beschrijving van hoe te handelen bij calamiteiten.
 - Een omschrijving bij welke werkzaamheden en op welke momenten ecologische begeleiding door een deskundige op het gebied van de specifieke soort(groep) vereist is.
14. Uitvoering van de werkzaamheden gebeurt onder begeleiding van een dassendeskundige. De deskundige zal de uitvoering begeleiden en controleren en het actuele voorkomen van de das in het plangebied bij start van de werkzaamheden in kaart brengen. Deze deskundige bepaalt de juiste periode en de best passende uitvoeringswijze voor de das en ziet er (in het veld) op toe dat bij de uitvoering aan de hierboven beschreven randvoorwaarden wordt voldaan.

NOODZAAK VOOR COMPENSATIE VAN VERLIES VAN LEEFGEBIED IN HET KADER VAN DE WNB

De maatregel 'compensatie van verlies van foerageergebied' zoals voorgesteld door Silvavir is hierboven niet overgenomen. De reden hiervoor is dat deze maatregel niet noodzakelijk is (geen randvoorwaarde is) om overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van de das te voorkomen. Dit wordt hieronder nader toegelicht.

Uit de rechtspraak (uitspraak van 7 juli 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1457), blijkt dat foerageergebieden in beginsel niet beschermd worden via het soortenbeschermingsregime van de Wnb, tenzij het *essentieel* foerageergebied betreft. Onder *essentieel* foerageergebied wordt daarbij verstaan: een foerageergebied dat van wezenlijk belang is voor het functioneren van de voortplantings- of rustplaats wanneer er geen alternatieve foerageergebieden zijn om eventuele aantasting daarvan op te vangen.

De vraag die beantwoord moet worden is of de realisatie van de windturbine leidt tot verlies van essentieel foerageergebied van de betreffende dassenfamilie. Dit heeft Silvavir niet beoordeeld in haar rapportage. Silvavir stelt *zonder effectbeoordeling* dat het oppervlakte foerageergebied dat verloren gaat door aanleg van toegangsweg, opstelplaats en turbine moet worden gecompenseerd. Hiertoe stelt Silvavir voor om kleinschalige lijnvormige landschapselementen met genoeg dekking langs de Eefdense beek en Valkeweg te realiseren ter compensatie.

Het deel van het plangebied dat verloren gaat als foerageergebied voor de das als gevolg van de aanleg van toegangsweg, opstelplaats en turbine maakt deel uit van een groter foerageergebied. Het plangebied wordt omgeven door agrarisch gebied, met name graslanden voor melkveehouderij. Dit zijn doorgaans voor dassen geschikte foerageergebieden (i.v.m. aanbod aan regenwormen). Het oppervlakte foerageergebied dat in het plangebied verloren gaat als gevolg biedt geen onderscheidende meerwaarde in kwaliteit (voedselbeschikbaarheid en -aanbod) ten opzichte van omliggende voedselgronden.

Als gevolg van de aanleg van toegangsweg, opstelplaats en turbine gaat 2500 m² van het totale foerageergebied / territorium verloren. Hoe groot het territorium van de betreffende dassenfamilie precies is, is niet bekend. Uitgaande van de informatie uit het "Kennisdocument das" (BIJ12, 2017) varieert de grootte van een dassenterritorium van 30 tot 150 hectare in optimaal gebied en van 150 tot 600 hectare in marginaal gebied. Gegeven deze algemene brede range genoemd in literatuur, is 90 ha een redelijk gemiddelde omvang voor een territoriumgrootte. In onderzoek in Nederland door Van Apeldoorn et al. (2006) worden territoriagroottes van circa 90-115 ha opgegeven. Op basis van deze waarden in literatuur wordt voor de territoriumgrootte van de dassenfamilie in het plangebied uitgegaan van 70-90 ha. Met deze aanname zitten we rond / onder de ondergrens van de gemiddelde waarden voor Nederland. Binnen deze straal is voldoende voedselgrond beschikbaar en komen voor zover bekend geen andere dassenfamilies (hoofdburchen) voor. Een verlies van 2500 m² betreft dus 0,36-0,28%. Met andere woorden het oppervlakteverlies is getalsmatig nihil. Er gaat geen essentieel foerageergebied verloren. Er is dus geen sprake van overtreding van verbodsbepalingen van de Wnb als gevolg van verlies van foerageergebied van de das.

ADVIES

We adviseren om voor de realisatie van project IJsselwind ontheffing aan te vragen van de Wnb artikel 3.10, eerste lid onder b voor het aantasten (verstoren) van verblijfplaatsen van de das. We adviseren dit, omdat - ondanks maatregelen- tijdelijke verstoring van de

bijburcht van de dassen in het plangebied tijdens de aanlegwerkzaamheden, niet met zekerheid kan worden uitgesloten. Voor de ontheffingsaanvraag dient een activiteitenplan te worden opgesteld, inclusief effectbeoordeling en voorstel voor en concretisering van maatregelen zoals opgenomen in deze notitie.

Voor vragen over deze notitie kunt u contact opnemen met F. van Vliet

Akkoord voor uitgave: Teamleider Bureau Waardenburg
drs. D. Emond

Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / IJsselwind

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Lid van de branchevereniging Netwerk Groene Bureaus. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is gecertificeerd door ELK Certificering overeenkomstig ISO 9001:2015. Bureau Waardenburg bv hanteert als algemene voorwaarden de DNR 2011, tenzij schriftelijk anders wordt overeengekomen.

Bureau Waardenburg, Varkensmarkt 9 4101 CK Culemborg, 0345 51 27 10, info@buwa.nl, www.buwa.nl